HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

[א] לפי [א] ששלח בכל גבולי ישראל וראה שאין מפרישין אלא תרומה גדולה בלבד מעשר ראשון ומעשר עני נמי לא המוציא מחבירו עליו הראיה אלא מעשר שני נפרשו ונסקו וניכלוהו בירושלים אמר עולא מתוך שפרהדרין הללו חובטין אותן כל י"ב חדש ואומרים להן מכרו בזול לא אטרחונהו רבנן מאי פרהדרין פורסי אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מאי דכתיב [1] יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה יראת ה' תוסיף ימים זה מקדש ראשון שעמד ארבע מאות ועשר שנים ולא שמשו בו אלא [א] י"ח כהנים גדולים ושנות רשעים תקצרנה זה מקדש שני שעמד ד' מאות ועשרים שנה ושמשו בו יותר משלש מאות כהנים צא מהם מ' שנה ששמש שמעון הצדיק [ב] ושמונים ששמש יוחנן כהן גדול עשר ששמש ישמעאל בן פאבי ואמרי לה י"א ששמש ר' אלעזר בן חרסום מכאן ואילך צא וחשוב כל אחד ואחד לא הוציא שנתו (א) [ג] א"ר יוחנן בן תורתא [ד] מפני מה חרבה שילה מפני שהיו בה שני דברים גלוי עריות ובזיון קדשים גלוי עריות דכתיב [2] ועלי זקן מאד ושמע את כל אשר יעשון בניו לכל ישראל ואת אשר ישכבון את הנשים הצובאות פתח אהל מועד ואע"ג [ה] דאמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יוחנן כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה מתוך

ששהו

לפי ששלח. יוחנן כהן גדול שגזר על הדמאי בסוטה בפרק עגלה ערופה (דף מח.): **המוציא מחבירו עליו הראייה.** מכי אפרשיה ואפקעיה משום טבל אין בו אלא ספק גזל לויים ועניים חוץ מתרומת מעשר שבתוך מעשר ראשון אותה יתן לכהן שיש איסור ועון מיתה באכילתה וללוי ועני יאמר הביאו ראיה שלא עישר עם הארץ שלקחתי ממנו: **נפרשו ונסקו.** שהרי יש בו איסור לא תוכל לאכול בשעריך [ו] יפרישו כדי לתקן טבלו הואיל ולא פסדי ביה מידי דהא אינהו נפשייהו הדר קא אכלי ליה בירושלים: **חובטין אותן.** (מן) הנחתומין כל י"ב חודש משנה לשנה הממונים מתחדשין ומכבידין למלוא עלילות לגבות ממון כשהן מתחדשין: **לא אטרחונהו.** וסמכו לומר שרוב עמי הארץ מעשרין הן: **פורסי.** פקידי המלך:

ששהו

ובירוש' דמאי פ"ה פריך וחלה חייבת בדמאי בתמיה והתנן (פ"א) חלת עם הארץ והמדמע פטור מן הדמאי והוה מצי לשנויי התם בחלה שהפרישה עם הארץ גופיה שתיקן לו גבל חבר בטהרה וכדמפרש עלה התם משום דאימת קדשים עליו ואינו נותן לכהן דבר שאינו מתוקן והא דהכא מיירי בהפרישה חבר אלא ר' אושעיא הוא דמפליג התם הכי אבל סוגיא דירושלמי דפ"ה כר' יוחנן דלא מפליג דפליג על רבי אושעיא ואמר היא הדא היא הדא ומשני בשם ר' יוסי בר' חנינא ב"ש היא ותני כן ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש חלה ב"ש מחייבין ב"ה פוטרים ופריך כלום אמר ב"ש אלא דבר שהוא לזריעה אילו הלוקח לזרע לבהמה קמח לעורות שמן לנר שמא אינו פטור פי' כל הני דתנן להו התם לפטורא בדמאי בפ"ק [משנה ג] ולהכי קשה ליה כלום אמרו ב"ש לחייב להפריש דמאי בחלה אא"כ יחמירו נמי בכל הני להפריש דמאי ומדנקט מתניתין רק חלה ולא נקט כל הני לחיובא ש"מ לאו ב"ש היא ומשני אלא במגבל עיסתו במי פירות פירוש הא דפטרה מתניתין בפ"ק בטורח לגבל במי פירות דלא הוכשרה כדי שלא תקבל טומאה וכיון דטרח כולי האי מסתמא תקוני נמי תקנה ופריך ולא כן א"ר יוסי בר חנינא דר' אלעזר איש ברתותא היא הא כרבנן לא פירש רבי אלעזר איש ברתותא הוא דפטר בדמאי היכא דגבלה במי פירות אבל רבנן פליגי עליה ואם כן לית לן לאוקמא מתניתין כיחידאה ומשני אלא כר' יוחנן כאן בעושה בטומאה כאן בעושה בטהרה מתניתין דפ"ק שטרח להביא גבל שעושה בטהרה דמסתמא ודאי תקין והדר קאמר אלא כר' אלעזר פירוש אי נמי איכא לשנויי כר' אלעזר כאן וכאן בעושה בטהרה אלא במתארח אצלו אבל ברבים אינו נאמן עד שיקבל עליו ברבים וכה ברבים אנן קיימין כלומר מתניתין דפ"ק דמתארח אצלו דאקילו רבנן גביה וכדתניא פרק קמא דחלה בתוספתא הלוקח מן הנחתום ומן האשה שעושה למכור בשוק צריך להפריש חלת דמאי מבעל הבית ומתארח אצלו אין צריך להפריש חלת דמאי אבל חלה של ודאי טבל צריך תיקון כדתניא בירושלמי העושה עיסה מטבל בין שהקדיש חלה לתרומה בין שהקדיש תרומה לחלה מה שעשה עשוי וחלה לא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ותרומה לא תאכל עד שיפריש חלה:

מעשר ראשון ומעשר עני נמי **לא המוציא** מחבירו עליו הראיה. ולאו דווקא נחתום אלא אפילו כל אדם נמי מפרישין והן שלו כדאמרינן בשילהי מסכת סוטה (דף מח.) עמד והתקין להם הלוקח פירות מעם הארץ מפריש מהן תרומת מעשר ונותנה לכהן ומעשר שני עולה ואוכלו בירושלים ומעשר ראשון ומעשר עני המוציא מחבירו עליו הראיה והא דלא אמרינן נמי בתרומת מעשר מפרישה והיא שלו וימכרנה לכהנים ויטול דמיה י"ל כיון דדבר מועט הוא שאינו אלא חלק אחד מק' ועוד דמיה מועטין שהוא צריך למוכרה בזול שאין לה אוכלין מרובין תקינו רבנן שיתננה לכהנים:

ולא שמשו בו **אלא** י"ח כהנים. ריב"א גריס שמנה כהנים כדכתיב בהדיא בדברי הימים (א ה) עזריה אשר כהן בבית אשר בנה שלמה אמריה אחיטוב לדוק שלום חלקיה עזריה שריה ויהולדק והוא הלך בהגלות ה' את יהודה אמנם בכל הספרים ובספרי (פרשת [ז] פנחס) ובירושלמי גרסינן י"ח כהנים ונ"ל לקיים גירסת הספרים וט' כהנים גדולים היו עד יהולדק וכו' וסגני כהונה שמתקינין לכל אחד סגן תחתיו הרי י"ח כדאשכחן בסוף מלכים דקא חשיב לכהן גדול וסגן שלו בהדי הדדי דכתיב ויקח רב טבחים את שריה כהן הראש [ח] ומשנהו לפניהו וא"ת א"כ בבית שני ניחשוב נמי סגני כהונה א"כ הוה ליה למימר קרוב לשש מאות כהנים גדולים ששימשו בו וי"ל הא לא קשיא דבבית ראשון נקט שפיר י"ח הן וסגניהון לרווחא דמילתא דאפילו את"ל אי אפשר שלא יארע אונס לכ"ג ביוה"כ אחד מכל השנים הללו שהוא משמש בכהונה גדולה ונמצא סגן משמש תחתיו אעפ"כ לא הוו הללו אלא י"ח וכ"ש דאי אמרינן דלא אירע פסול לכ"ג דבצרי להן אבל בבית שני כיון דכל אחד לא הוציא שנתו נקט ג' מאות לרווחא דמילתא דאפילו את"ל דמסתמא לא שימש הסגן תחתיו כיון שלא היה כ"ג אלא יוה"כ אחד מילתא דלא שכיחא הוא שבו ביום אירעו אונס ושימש סגן תחתיו אפילו הכי לכל הפחות קרוב לג' מאות היו אי נמי נ"ל די"ח כהנים דקאמר היינו מפנחס ואילך שניתנה לו ולזרעו אחריו וכן משמע בספרי לכן אמור הנני נותן לו וגו' מלמד שעמדו ממנו בבנין ראשון י"ח כהנים נביאים ובבנין שני פ' כהנים וכו' ובנין ראשון קרי ממשכן ואילך עד גלות הארץ וכן יש בירושלמי בראשונה שהיו משמשין הוא ובנו ובן בנו שימשו י"ח כהנים והא דקאמר הכא בשמעתא זה מקדש ראשון שעמד ד' מאות ועשר ולא שימשו בו אלא י"ח משום דבעי למימר מקדש שני שעמד ד' מאות ועשרים ושימשו בו קרוב לג' מאות נקט נמי מנין בית ראשון ומיהו אותם י"ח כהנים לא שימשו כולם בבית ראשון וה"פ ושימשו בו י"ח כלומר שימשו בו כהנים כל כך עד שהשלימו לחשבון י"ח עם אותם ששימשו מעיקרא וכן מצאתי בדברי הימים אלעזר פנחס אבישוע בקי עזי זרחיה מריות אמריה אחיטוב לדוק אחימעץ עזריה יוחנן עזריה אמריה אחיטוב לדוק שלום חלקיה עזריה שריה יהולדק הרי מאבישוע בן פנחס עד שריה יש י"ח כהנים ולא שריה בכלל לפי ששריה גלה בגלות יכניה ולא קחשיב באותם י"ח כהנים אלא אותם ששימשו כל ימיהם אבל שריה שגלה בגלות יכניה כדאיתא בסוף מלכים ויהולדק שגלה בגלות לדקיה לא קא חשיב והר"ר יעקב בש"ה אמר לנו בש"ר יקותיאל הלוי מורמיש"א דעזריה לא היה בימי שלמה אלא היינו עזריה שהיה בימי עוזיהו ולפי שמסר נפשו על עבודת בית המקדש כשבא עוזיהו לשרת וחירף אותו כדכתיב בדברי הימים (ב כו) לכך נקרא על שמו ויישר לפניו ושוב מצאתי כן בפי' דברי הימים שפירשו תלמידי רב סעדיה זצ"ל והא דבספרי איכא שבבית שני היו שמונים כהנים ובירושלמי איכא נמי הכי ואמרי לה פ"א ואמרי לה פ"ב ואמרי לה פ"ג ובשמעתא אמרי ג' מאות יש לומר התם לא קחשיב אלא כהנים שיצאו מפנחס [ט]:

רבי

מסורת הש"ס

א) סוטה מח. ב"מ צ. [תוספ' סוטה ספי"ג], ב) [ברכות כט.], ג) [עיין בעין יעקב], ד) [תוספתא סוף מנחות], ה) שבת נה:, ו) [דברים יב], ז) [צ"ל פ' בלק], ח) [צ"ל ואת לפניהו], ט) [ועי' תוספות זבחים קא: ד"ה ואידך],

תורה אור השלם

1. יִרְאַת יְיָ תּוֹסִיף יָמִים וּשְׁנוֹת רְשָׁעִים תִּקְצֹרְנָה: משלי י כז

2. וְעֵלִי זָקֵן מְאֹד וְשָׁמַע אֵת כָּל אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן בָּנָיו לְכָל יִשְׂרָאֵל וְאֵת אֲשֶׁר יִשְׁכְּבוּן אֶת הַנָּשִׁים הַצֹּבְאוֹת פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: שמואל א ב כב

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא הוציא שנתו אמר ר' יוחנן בן תורתא וכל כך למה לפי שהיו לוקחין אותה בדמים דאמר ר' אסי תרקבא דדינרי עיילה ליה מרתא בת בייתוס לינאי מלכא עד דאוקמיה ליהושע בן גמלא בכהני רברבי ואמר ר' יוחנן בן תורתא מפני מה:

הגהות הגר"א

[א] גמרא ולא שמשו בו אלא שנים עשר. כצ"ל (ועיין בפירושו על דברי הימים א סימן ה' פסוק ל"ו):

מוסף רש"י

וראה שאין מפרישין. שהיו עמי הארץ מזלזלין במעשרות ולא היו מפרישין אלא תרומה גדולה (ב"מ צ.). **כל האומר בני עלי חטאו.** באשת איש, **אינו אלא טועה.** ומיהו בבזיון קדשים חטאו (שבת נה:).

תום' ישנים

ולא אטרחינהו רבנן. וא"ת הא אמרינן בהזהב [ב"מ נז, א] הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל, והוא הדין למעשר שני, ונהי דלא אטרחינהו, לחללו מיהא בשוה פרוטה. וי"ל דאפילו מחולל לא ניחא להו לרבנן לתקוניה שלא לעשות כן בדברים אחרים. מיהו בגיטין בפ' התקבל [סה, א] הוי משמע קצת דמעשר שני לא מהני לחללו בשוה פרוטה, דקאמר מערימין על מעשר שני, כיצד, אומר אדם לבנו ולבתו כו' הא לכם מעות הללו ופדו בהן מעשר שני, ודחי במעשר שני בזמן הזה דרבנן. ובזמן הזה מה הערמה צריך כיון דשוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל אפילו [לכתחילה] בזמן הזה כדאיתא בערכין [כט, א] גבי ההוא גברא דאחרמינהו לנכסיה. אך יש לדחות, שמטעמא אחרינהו דמי ליה התם. אבל קשה לרבינו אלחנן דהיכי אמרינן בבכורות פרק עד כמה [ל, א] דבאתרא דר"י חמירא להו שביעית וחשוד על שביעית חשוד על מעשר, והלא יכול לחללו על שוה פרוטה, דכי האי גוונא אמרינן

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"ט מהלכות מעשר הלכה א:

רבינו חננאל

והמעשר יש מי שנותן אותו ללוי ויש מי שאינו נותן. ומחזיקין אותו (בספין) [בספק שמא נתן] ושמא לא נתן. ותרומת מעשר זר האוכלו חייב מיתה, כמו התרומה שהיא אחת מחמשים. לפיכך חייבו חכמים להפריש כל הקונה (ונביאה) [תבואה] מעם הארץ חלק אחד ממאה שהיא שיעור תרומת מעשר ונותנו לכהן. אבל המעשר שהוא בלאו לא חייבום מספק. וזה מפורש במס' שוטה פרק [עגלה ערופה]. **א"ר יוחנן יראת ה' תוסיף ימים** זה מקדש ראשון שעמד ת"י שנה ולא שמשו בו אלא שמנה עשר כהנים. **ושנות רשעים תקצרנה** זה מקדש שני שעמד ת"כ שנה **ושמשו בו יותר (מש')** [משלש מאות] **כהנים** [גדולים] כו'. [מפני מה] חרבה [שילה] מפני שהיו בה ב' דברים, ביזיון קדשים וגילוי עריות כו'. ומפורש במסכת שבת פרק [במה בהמה דף נה].

תום' ישנים (המשך)

בפ"ק (דבכורות) [דשבת יז, ב] דגבי תרומה גדולה לא חשידי דאפשר להו למיעבד כדשמואל דחטה אחת פוטרת כל הכרי, אלא ש"מ דמעשר שני אינו מתחלל על שוה פרוטה. אך יש לדחות כי פעמים אין לו שוה פרוטה ולכך יש לחושדו על כן. **ולא שמשו בו אלא** י"ח כהנים. ר"ת גריס שמונה כהנים ולא גרס עשר כי לא וחשוב מדברי הימים מעזריה שכתוב [דהי"א ה, לו] הוא אשר כיהן בבית אשר בנה שלמה בירושלים, עד יהולדק לא תמצא רק שמונה, ויהולדק התשיעי לא קחשיב שהלך בגולה, ואמרינן בספרי [פנחס פי' קלא] הנני נותן לו את בריתי שלום, שעמדו שמונה (נביאים בכל ראש) [כהנים גדולים בבית ראשון]. ואומר רבינו שיש שם כתוב שמונה עשר כמו בספרים שלנו. ומיהו יש גורסים שנים עשר וקחשיב מצדוק שהיה בבנין הבית מסתמא שימש בכהונה גדולה ואחימעץ בנו תחתיו, וחשוב ותמצא שנים עשר עד יהולדק. ומה שכתוב גבי עזריה הוא אשר כיהן בבית וגו', לא בעי למימר שהיה ראש לכהנים, אלא הכי פירושו הוא אשר עשה אותה גערה שגער בעוזיהו שהלך על המזבח להקטיר, כדכתיב [דהי"ב כו, יח] (וילך אליו) [ויבא אחריו] עזריהו הכהן ויאמר לו לא לך עוזיהו להקטיר וגו'. תימה קצת אמאי לא חשיב יהוידע הכהן בבית ראשון, ושמא אחד מהם היה. ויהושע בן יהולדק הכהן לא חשיב בכהני דבית שני, וכן יוחנן בן נרבאי בפ' מקום שנהגו [פסחים נז, א] ושמא לא האריכו ימים. **רבי יוחנן בן תורתא.** בפסיקתא [רבתי פי"ד] מפרש שנתגייר על ידי פרה, אך שם כתוב ר' יהודה בן תורתא.